

Probleme teologice și sociale – partea 2a Epistolele lui Pavel către Filipeni, 1-2 Timotei, Tit

Epistola către Filipeni

Filipeni: autor și autenticitate

Epistola către filipeni este recunoscută de timpuriu, de majoritatea comentatorilor, ca o scrisoare paulină. Ea este citată ca atare de numeroși Părinți, cum sunt Clement din Roma (cca. 95), Ignațiu (cca. 107), de Hermas (cca. 140), Iustin Martirul (cca. 165), Melito din Sardis (cca. 190), Policarp din Smirna (cf. Policarp, *Epistola către filipeni*, 3.2) și este amintită și de de autori mai târzii cum sunt Irineu (cca. 200), Clement din Alexandria (cca. 215), Tertullian (cca. 225). Scrisoarea pare, de asemeni, și în canonul lui Marcion (cca. 160) și în canonul Muratori (cca. 200).¹

Dovezile interne confirmă și ele trăsăturile specific pauline ale scrisorii. Astfel, epistola conține multe din subiectele caracteristice lui Pavel, și vorbește despre colaboratorii apostolului (2:19-24), despre dilemele închisorii și ale eliberării (1:12-17, 21-26), include paranteze autobiografice de evaluare a vieții lui Pavel de până atunci (3:4-14) sau note izvorâte din relațiile sale apropiate cu cei din Filipi (4:10-19), critică starea unora din Biserică (3:18-21, 4:3), se ridică împotriva circumciziei și a legalismului (3:2-3), și îndeamnă Biserica la unitate (2:1-4, 3:15-16, 4:2). De aceea, ea include și mulți termeni comuni scrisorilor lui Pavel (prezenți mai ales în 1-2 Corinteni, Romani, Galateni, dar și în 1-2 Tesaloniceni, Efeseni-Coloseni, chiar și Evrei), cum ar fi: amintire (*mneia*,

¹ P.T. O'Brien, *The Epistle to the Philippians: A commentary on the Greek text* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1991), 9; R.P. Martin și G.F. Hawthorne, *Philippians*, Word Biblical Commentary, Vol. 43 (Dallas: Word, 2004), xxviii.

1:3), a fi încredințat, convins (*peitho*, 1:6 etc.), laudă (*kauchema*, 1:26 etc.), câștig (*kerde*, 3:7), urmăresc (*dioko*, 3:12 etc.), ați învățat (*emathete*, *manthano*, 1:9), evanghelie (*euaggelion*, 1:7, 12, 27; 2:22) etc.²

Filipeni: destinatar și datare

Așa cum indică Filipeni 1:1-2, scrisoarea este destinată creștinilor din Filipi, capitala Macedoniei² (credincioșii sunt numiți aici „sfinți în Hristos”, fiind menționați alături de episcopi și diaconi, o referință foarte interesantă la organizarea Bisericii care apropie Filipeni de perspectivele din epistolele pastorale 1-2 Timotei și Tit). Filipeni face parte din grupul scrisorilor scrise în închisoare și datarea cea mai larg acceptată este în anii 61-62, în timp ce Pavel se afla închis la Roma (Epistola vorbește despre casa împăratului de două ori: 1:13 – *praetorium*, 4:22: *kaisaros oikia*). Conform altor sugestii, mai vechi și mai puțin acceptate, ea ar fi putut fi scrisă și în timpul

² Martin și Hawthorne, *Philippians*, xxviii. Printre cei care au contestat calitatea de autor a lui Pavel se numără E. Evanson, F.C. Baur, A. Q. Morton, J. McLeman, dar părerilor lor nu au reușit să aibă un ecou demn de remarcat.

² Cetatea Filipi fusese capitala Macedoniei, dar în timpul lui Pavel capitala era Tesalonic, iar orașul cel mai important era Amfipolis. Astfel, textul din Faptele Apostolilor 16:12, trebuie înțeles că se referă la Filipi ca la *una* din cele dintâi cetăți din ținutul Macedoniei, sau ca la prima cetate dintr-un ținut sau parte a Macedoniei (Macedonia era împărțită în patru astfel de regiuni). O astfel de exprimare este pe de o parte, corectă, iar pe de cealaltă parte, reprezintă dorința lui Luca de a sublinia că evanghelia începea să afecteze orașele importante ale imperiului roman. Cf. G. Zuntz, „Textual Criticism of Some Passages of the Acts of the Apostles,” *Classica et Mediaevalia* 3 (1940) 36–37; C. S. C. Williams, *Alterations to the Text of the Synoptic Gospels and Acts* (Oxford: Oxford UP, 1951) 61–62; S. E. Porter, *The Paul of Acts*, WUNT 2.115 (Tübingen: Mohr-Siebeck, 1999); F. F. Bruce, *1 & 2 Thessalonians*, WBC 45 (Waco, TX: Word Books, 1982); idem, *Commentary on the Book of Acts*, rev. ed., NICNT (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1988); cf. also, B.W. Winter (ed), *The Book of Acts in Its First Century Setting*, 6 vols (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993–2001).

altor întemnițări, anterioare, cum ar fi cea din Cezareea (58-59, cf. H.E.G. Paulus, 1799) sau chiar din Efes, aprox. 54-55, cf. A. von Deissmann, 1897). Întemnițarea este evidentă începând cu 1:12 („lanțurile mele în Hristos”) și creează contextul unei autoevaluări profunde a lui Pavel (cf. 1:20-26, despre continuarea vieții fizice și despre încetarea ei; 3:5-16, despre viață văzută ca o alergare pentru premiul lui Hristos).

În ce privește destinatarii, cetatea lor, Filipi, fusese construită de regele Filip II al Macedoniei (tatăl lui Alexandru Macedon), în 358-357. Era așezată aproape de mare (aprox. 14 km), într-o zonă fertilă și bogată în minerale), aproape de cunoscutul drum roman Via Ignatia.³ După un trecut marcat de bătălii, Octavian Augustus a rezidit cetatea între 63 î.H. – 14 d.H. și i-a dat statutul de colonie romană, dimpreună cu drepturi juridice speciale și scutiri de taxe (*ius italicum*), numind-o *Colonia Iulia August Philippensis* (ideea unei cetățenii speciale, prin comparație, apare în 3:20, unde Pavel subliniază că marea și importanța lor cetățenie este cea cerească, de unde așteaptă și revenirea mântuitorului Isus; de asemenea, apare și în 1:27, într-un îndemn de purtare demnă, de civilitate creștină).

Cetatea era locuită de romani în primul rând, dar și de greci macedoneni, precum și de comercianți evrei, care aveau o sinagogă în Filipi.⁴ Locuitorii o duceau bine economic (probabil și acest lucru a contribuit la ajutorul pe ei l-au dat lui Pavel) și erau mândri de cetățenia romană și de privilegiile deținute. Lucrul acesta se vede din diversul amănunte relatate în Fapte 16:6-40. Se scotea bani chiar și din posedarea demonică a unei sclave, care avea un duh de ghicire, și proprietarii ei considerau că Pavel, Sila și ceilalți, le stricau obiceiurile lor romane. Lidia, prima creștină din Filipi, vindea și ea purpură

³ Strabo, *Geografia*, 7.331, frg. 33–34; cf. Schmidt, Pauly-Wissowa, *Real-Encyklopädie der klassischen Altertums-wissenschaft* [1938]19, 2:2212.

⁴ Dio Cassius, *Istoria Romei*, 47.42–49.

(material și vopsea).⁵ Când au fost închiși în temniță, Pavel a făcut caz de propria sa cetățenie romană, cerând un tratament drept, principial..

Religia cetății era sincretică. Locuitorii se închinau zeilor traci, romani, greci, sau celor din Asia și Egipt. Conform Fapte 16, exista și o comunitate de prozeliți (temători de Dumnezeu) care se închinau lângă râu (fie în adunări în aer liber, fie într-o sinagogă mică ridicată lângă râu). Pe lângă Lidia și casa ei, și alți temători de Dumnezeu, se întoarce la credința în Isus și temnicerul cetății și casa lui. Printre alți filipeni cunoscuți în NT sunt Epafrodit, Clement, Syntyche, Evodia (Filip. 2:25; 4:2-3).

În momentul scrierii scrisorii (62-63), Biserica din Filipi avea aproximativ 10-11 ani de existență (a doua călătorie misionară a lui Pavel a început în 51-52).

Filipeni: ocazia și scopul epistolei

Scrisoarea este o comunicare prietenească între Pavel, cel care a înființat Biserica din Filipi (și care scrie ajutat de Timotei), și creștinii din cetate. Pe de o parte, el simte nevoia să le dea vești despre întemnițarea sa și mersul procesului în Roma, pe de alta, simte nevoia să îi îndemne la o viață sfântă, trăită nobil și curajos pentru Hristos, pe cei care erau primul său mare rod evanghelic în imperiul roman și care aveau încă nevoie de sfaturile lui. Sfaturile și încurajările lui Pavel vin în contextul în care, așa cum se pare, comunitatea era încercată de persecuții, suferință și chiar semne de dezbinare, ca rezultat al tensiunii sociale și de credință. Biserica a rămas totuși atașată de Pavel și îl ajutau în mod constant (Pavel afirmă că nu avea asemenea relații de ajutorare și cu alte Biserici, cf.

⁵ Este posibil ca numele ei, Lidia, să fi avut legătură și cu faptul că această femeie era din Thyatira, din Lidia, Asia Mică, unde se practica vopsirea materialelor și producerea purpurii. Numele ei nu apare însă în Epistola către Filipeni: ori se mutase, ori murise ori poate fi identificată cu altă persoană, cum ar fi Syntyche sau Eudokia.

4:10-20). În aceste condiții, Pavel simte intens tensiunea starea de întemnițat aflat în așteptarea sentinței, și dorința de a-i ajuta, în continuare, pe cei din Filipi ca să facă față greutăților cu care se confruntau (1:21-26).

Pavel dorește să le transmită dorința de a trăi ca cetățeni ai împărăției lui Dumnezeu – nu doar ai imperiului roman, de a trăi în unitate, de a urmări valorile cerului. În final, când devine mai precis, se vede că cel puțin Syntyche și Eudokia aveau nevoie, într-adevăr, să lucreze în unitate. Dintr-un motiv sau altul, și filipenii aveau nevoie de încredere în bunătatea și bogăția lui Dumnezeu, nu doar Pavel (cap. 4). Erau abordați de iudaizanți legaliști care le cereau să se circumcidă și, de asemenea, erau în primejdie să obosească în viața creștină, să piardă din vedere răsplata veșnică (cap. 3). Aveau nevoie, se pare, să fie încurajați din nou la o viață creștină activă de slujire (cap. 2).

De aceea, Pavel le scrie despre domnia lui Hristos și ținta lui în viață, despre convertirea sa personală și despre viața de credință văzută ca o alergare într-o competiție premiată de Hristos, despre valorile veșnice ale vieții, și toate le încheie cu o caldă mulțumire pentru ajutoarele trimise de ei.

Scrisoarea are, astfel, și o anumită valoare testamentară, în mod similar cu 2 Timotei, deoarece Pavel își dezvăluie motivele slujirii, atitudinea față de moarte, nădejdea în Hristos, așteptarea învierii. Spre deosebire de 2 Timotei însă, în Epistola către Filipeni Pavel este optimist, speră că va fi eliberat, îi îndeamnă pe toți la bucurie și la o motivare sfântă, înaltă, admirabilă, în toate acțiunile.

Filipeni: structură și conținut

Împărțirea scrisorii este destul de disputată, mai ales în zona centrală. Introducerea epistolară și finalul sunt clare (deși prezentarea mesagerilor Timotei și Epafrodit, din 2:19-30, ar fi părut mai potrivită la finalul capitolului 4). Prezența unor asemenea inversiuni și existența unor alte secțiuni bine conturate și parcă independente (imnul din 2:5-11,

autobiografia din 3:4-14, mulțumirile din 4:10-20) lasă impresia unei scrisori care a fost compusă pe bucăți, în timpul întemnițării. O schemă generală ar putea include următoarele opt secțiuni:

I. *Praescriptio*, 1:1-2, salutările includ și referințe clare la organizarea Bisericii (episcopi și diaconi). Din salutări se vede clar caracterul mixt, grecesc – evreiesc, al scrisorii.

II. *Proemium*, 1:3-11,

Introducere

Rugăciune de mulțumire, 1-6

Rugăciune pentru viitor, 1:7-11

Rezumat al scrisorii (*Partitio*?).

Rugăciunea se aseamănă cu introducerile din Efeseni și Coloseni (apar cuvinte cheie înrudite: cunoștință, pricepere, abundență, dragoste, părtășie).

III. *Narratio*, 1:12-26

Situația lui Pavel la curtea împăratului: toate împrejurările favorizează vestirea Evangheliei. Totuși, Pavel trece prin diverse greutăți, primejdii, și frământări personale.

Crezul lui Pavel: „pentru mine a trăi este Hristos, iar a muri, un câștig” (1:21)

IV. *Probatio*, 1:27-3:21 (2 argumente de tip ABA)

Argument 1, 1:27-2:18:

A. Îndemn la o viață demnă de cetățenia⁶ cerului, de Evanghelie, fără frică în adversitate și

⁶ *Politeusthe*, purtați-vă demn, civilizată (1:27), un îndemn care se adresează sentimentului lor de mândrie că sun civilizați și cetățeni romani care știu cum să se poarte în polisul imperial. Pavel le dă de înțeles că adevărata lor cetățenie este legată de cer, de Biserică, de evanghelie.

în unitate și dragoste frățească, 1:27-2:4

B. Ilustrație teologică – imn hristologic:
modelul vieții sfinte este Hristos, 2:5-11

A. Îndemn la o viață curată
în contextul unui neam stricat, 2:12-18⁷

V. *Narratio* intermediar, 2:19-30, Pavel colaborează cu Timotei și Epafrodit în relațiile cu filipenii.

Argument 2, 3:1-21, Îndemn la o viață demnă de cetățenia cerului⁸, făcând față învătăturilor false ale iudaizanților:

A. Îndemn, creștinii au adevărata circumcizie, 3:1-3
Avertisment împotriva iudaizanților
(ton asemănător cu cel din Galateni).

B. Ilustrație: convertirea și viața lui Pavel ca model de credință în Hristos, 3:4-14, autobiografie.

A. Îndemn la viață sfântă, 3:15-21
Pavel îi îndeamnă să îi imite viața, apoi
Privește pe scurt la sfârșitul istoriei (argument apocaliptic, eschatologic).

VI. *Paraenesis* (exordium), 4:1-9
Sfătuire finală la unitate, la urmarea valorilor înalte. Pavel se dă din nou pe sine ca exemplu.

VII. *Peroratio* (sfaturi finale și doxologie), 4:10-20
Mulțumire pentru dărnicie, sfaturi finale, doxologie.

VIII. *Conclusio*, 4:21-23, Salutări, rugăciune.

⁷ Imaginea are o valoare simbolică deosebită: să țină sus cuvântul vieții, strălucind ca niște lumini.

⁸ *Politeuma hemon*, cetățenia noastră, 3:20, este în ceruri.

După cum se observă, structura este dominată de secvența *sfătuire – argument teologic* și de repetiția ideii de model: prima dată Hristos este dat ca model pentru credincioși, iar a doua oară este Pavel. Oricum, Pavel se oferă pe sine în mod repetat ca model de ascultare de Domnul și de credință.

Mesajul epistolei are mai multe cuvinte cheie printre care se află: evanghelia, cetățenia (cerească), purtarea vrednică (civilitate, legată de ideea de cetățenie) etc. Imaginile pe care le lansează Pavel sunt cu adevărat memorabile: de exemplu, în imnul hristologic (unde Isus este prezentat în termenii unui al doilea Adam, ale cărui decizii contrastează cu cele ale primului Adam, în dorința de a fi ca Dumnezeu, în ascultare, în perseverență, atitudine care este răsplătită cu gloria supremă, ca Domn al domnilor) apar imaginile întrupării (conceptul de kenoză, *kenosis*, i.e. dezbrăcarea de slava cerească în vederea întrupării), a ascultării lui Isus de Dumnezeu până la sfârșit (până la moartea pe cruce); apoi, este menționată chemarea filipenilor de a străluci în lume ca niște lumini, alergarea lui Pavel ca să apuce premiul așa cum Hristos l-a apucat pe el etc.

Filipeni: teme teologice

Printre temele importante ale lui Pavel, în Filipeni, se numără: resursele sufletești și principiile lui Pavel în temniță, parteneriatul creștinilor în vestirea evangheliei, urmărirea valorilor cerești, a răsplătirii veșnice, înțelegerea importanței ascultării de Dumnezeu până la sfârșit, alergarea cu curaj și perseverență în viața creștină.

1. De câte ori amintește Pavel de evanghelie, în Filipeni, și ce spune despre ea?
2. Care sunt referințele la societatea romană și ce loc sau rol se desprinde de aici pentru Biserică, în societate?
3. Încercați să explicați teologia imnului hristologic din cap. 2: ce vrea să spună Pavel cu exemplul întrupării lui Isus?

4. Explicați teologia imaginii sportive a alergării, din cap. 3, prin care Pavel își descrie slujirea. Pavel este sigur de înviere sau nu încă nu este sigur?
5. Ce legături vedeți între Filipeni și Efeseni-Coloseni, Romani, 1-2 Corinteni, Galateni, 1-2 Tesaloniceni, și 1-2 Timotei și Tit?

Epistolele pastorale: 1 și 2 Timotei, Tit

Epistolele pastorale: destinatari și datare

Epistolele pastorale sunt scrise spre sfârșitul vieții lui Pavel (62-66 sau 64-66), în perioada în care Biserica se confrunta tot mai mult cu ereziile și cu persecuțiile. Pavel se simte nevoit să le scrie celor doi prieteni ai săi, și fii în credință, Timotei și Tit, despre felul în care trebuie să își ducă misiunea până la capăt. Amândoi fuseseră lăsați cu o misiune asemănătoare – Timotei în Efes, iar Tit în Creta – ca să organizeze bisericile din împrejurimi și să asigure o învățătură sănătoasă și lideri spirituali de caracter.

Timotei era o cunoștință mai veche a lui Pavel, un „copil în credință” al apostolului (1 Tim. 1:2; Fapte 16:1-3, 17:14, 15, 1; 18:5, 19:22, 20:4, Romani 16:21, 1 Cor. 4:17, 2 Cor. 1:1, 19; Filip. 1:1; 2:19; Col. 1:1; 1 Tes. 1:1; 3:2, 6; 2 Tes. 1:1; 1 Tim. 1:2, 18; 6:20; 2 Tim. 1:2; Filip. 1:1; Evr. 13 :23). După ce a devenit creștin (Fapte 16:1-3), Timotei l-a însoțit pe Pavel în a doua și a treia călătorie misionară (Fapte 16:3; 19:22) și era mesagerul de încredere al lui Pavel, în diverse situații (Fapte 19:22; 1 Cor. 4:17; 1 Tes. 3:2) și secretar la întocmirea scrisorilor din prima întemnițare (Coloseni, Filipeni, Filimon). În 1 Timotei el este descris ca păstor al bisericilor din regiunea Efes (1 Tim. 1:3).

Tit era, se pare, mai în vârstă decât Timotei, și nu chiar la fel de apropiat de Pavel ca acesta, deși și el este numit „copil în credință” al lui Pavel (Tit 1:4; cf. 2 Cor. 2:13; 7:6, 13, 14; 8 :6, 16, 23; 12 :18; Gal. 2:1, 3; 2 Tim. 4:10; Tit. 2:4). El a călătorit cu Pavel și Barnaba din Antiohia la Ierusalim (Gal. 2:1; cf. Fapte 15:2). A fost și el cu Pavel în a treia călătorie misionară (2 Cor. 2:13; 7:6, 13-14), dar nu este amintit în Fapte. El a fost mesagerul care a dus în Corint epistola cea aspră (sau dură) a lui Pavel (2 Cor 7:6-8), a adunat acolo fondurile pentru ajutorarea bisericii din Ierusalim (2 Cor 8:6, 16-19, 23). În epistola cu același nume, Tit este menționat ca păstor al bisericilor din Creta, însărcinat cu organizarea întregii comunități creștine de aici (Tit 1:5-9).

Epistolele pastorale: autor și autenticitate

În ce privește tonul general, 1 Timotei (aproximativ 62 dH) și Tit (aproximativ 63 dH) sunt foarte apropiate una de alta ca datare, situație, sfaturi, vocabular folosit, ca viziune despre organizarea vieții Bisericii. 2 Timotei (66-67 dH) are un ton diferit deși se încadrează în aceeași viziune de sfătuire pastorală; ea constituie o scrisoare testament a lui Pavel, scrisă din închisoare, o ultimă epistolă a apostolului neamurilor către prietenul său mai tânăr, Timotei (există asemănări dar și deosebiri cu Epistola către filipeni).

Persoanele amintite în salutări, tonul personal, detaliile relațiilor cu Timotei, prezentarea din interiorul epistolei, toate îl indică pe Pavel, ca autor. Același lucru îl indică și termenii paulini: *credința, dragostea, nădejdea, harul, legea, exemplul personal (pilda), mângâiere, învățatură predată (transmisă) și păzită ca atare, lupta vieții de credință* etc., care se regăsesc în epistolele necontestate (Romani, 1-2 Corinteni, Galateni etc.).

Deși au primit diverse explicații, chiar și declarațiile tip crez vădesc o tendință caracteristică lui Pavel spre citate sau spre formularea de texte poetice, de referință (astfel de texte, crezuri și imnuri, citate sau vorbe de duh, citabile, se găsesc și în Epistolele către Efeseni, Coloseni, Filipeni). La fel, apar anumite expresii autocritice care sunt caracteristice lui Pavel, de exemplu 1 Tim. 1:12-15 („eram un hulitor, prigonitor etc.”, „cel dintâi dintre păcătoși” etc.), care pot fi întâlnite și în alte scrisori 1 Corinteni 15:9 (cca. 54), Efeseni 3:8 (cca. 59-61).

Există, însă, și diferențe de limbaj și de tematică față de alte scrisori, cum ar fi prezența unor termeni ca *învățatură sănătoasă, evlavie, cumpătare, iubitor de câștig mârșav*, formulări specifice la introducerea textelor de tip „crez” sau a imnurilor („adevărat este cuvântul care zice” sau „credincios și cu totul vrednic de crezare este cuvântul acesta” etc.), atenția specială dată organizării Bisericii care par să contureze un alt fel de autor, diferit de Pavel, așa cum este el cunoscut din celelalte scrisori. Deosebirile sunt de înțeles, însă, dacă se are

în vedere contextul special al scrierii epistolelor, faptul că Bisericile era sub atacul învățăturilor false și sub atacul dezorganizării. Este foarte posibil ca anumite diferențe de ton și vocabular să se datoreze scrierii prin intermediul unui secretar, probabil Luca, cf. 2 Tim 4:11 „doar Luca este cu mine” (există un număr important de corespondențe cu Luca-Fapte, la nivelul vocabularului).

Deși nu la fel de mult citate ca Romani și 1-2 Corinteni, epistolele pastorale sunt menționate la egalitate cu celelalte epistole ale lui Pavel. Irineu (130-202) le citează ca epistole pauline, și de asemeni, Policarp (110-150), Iustin martirul (150-155), Clement din Alexandria (150-215). Ele sunt amintite de gnosticul Heracleon (165), de Hegesippus (170), dar lipsesc din canonul lui Marcion (c. 140) – pe bună dreptate, însă, de vreme ce învățătorii falși sunt respinși categoric (cf. 1 Tim. 4:1-5, Tertullian). Sunt prezente în canonul Muratori (c. 170), ca appendix. Cel mai vechi manuscris cu scrisorile lui Pavel, p⁴⁶ (c. 200), nu le conține, dar are 5 pagini lipsă (oricum, însă, epistolele pastorale ar fi avut nevoie de 10 pagini; se pare că a fost o proastă programare a spațiului tipografic, din partea copistului). După cum se observă, epistolele sunt cunoscute și citate la sfârșitul secolului 2.

Epistolele pastorale: mesaj și structură

Scrisorile ar putea fi grupate după asemănare tematică și după perioada în care au fost scrise, adică un prim grup este format din 1 Timotei și Tit, iar în cel de-al doilea grup intră 2 Timotei. Primele două epistole conțin sfaturi pentru re-organizarea bisericilor, așa încât să aibă o bună mărturie între păgâni și să nu cadă pradă învățăturilor false. Bisericile se aflau într-o situație dificilă, confruntându-se cu învățători falși, lacomi de câștig necinstit, cu oameni rebeli și îndrăzneți, care reușeau să ducă în rătăcire case întregi și să distrugă bisericile. Cea de a treia epistolă reprezintă un fel de testament teologic și apostolic al lui Pavel, prin care îi lasă lui Timotei sfaturi esențiale pentru continuarea lucrării creștine.

1 Timotei

Ce măsuri trebuie luate de un păstor dacă vrea să fie eficient, într-un oraș aflat sub influența învățătorilor falși, cum era Efesul (slujirea eficientă - I)

Tit

Ce măsuri trebuie luate de un păstor eficient într-un popor cu obiceiuri păcătoase cum erau cretanii, în care învățătorii falși produc tulburare, confuzie și rătăcire. (slujire eficientă - II)

2 Timotei

Cum să te pregătești de încheierea lucrării și vieții tale și cum să transmiți ștafeta lucrării mai departe, unor slujitori competenți (slujirea eficientă – III)

În afară de temele specifice care pot fi urmărite în toate trei epistolele, aceste scrisori pastorale ne oferă două perspective complementare, pe care, însă, le putem urmări doar în parte: perspectiva lui Pavel, ca sfătuitor, și perspectiva păstorilor mai tineri, Timotei și Tit, ca slujitori care preiau ștafeta. În ce privește împărțirea generală a epistolelor pastorale, se pot observa următoarele scheme retorice.

Epistola	1 Timotei	2 Timotei	Tit
<i>Praescriptio:</i>	1:1 - Pavel, apostol al lui IH, prin porunca lui Dumnezeu și a lui IH	1:1 - Pavel, apostol al lui IH prin voia lui Dumnezeu, prin vestea vieții în IH	1:1-3 – Pavel, rob al lui Dumnezeu și apostol al lui IH...
<i>Adscriptio:</i>	1:2a – către	1:2a – către	1:4a – către

	Timotei, adevărat copil al meu în credință	Timotei copil preaiubit	Tit, copilul meu adevărat în credința noastră de obște
<i>Salutatio</i>	1:2b – Har, îndurare și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la IH, Domnul nostru	1:2b – Har, îndurare și pace, de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul IH	1:4b – Har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la mântuitorul IH
Rugăciune de mulțumire sau bine- cuvântare	X	1:3-7 – mulțumesc pentru credința ta sinceră...	X
<i>Proemium</i> <i>Narratio</i> , <i>Exordium</i>	1:3-20, Timotei este lăsat să rămână în Efes ca să apere învățătura adevărată	1:8-18, Lui Timotei nu trebuie să-i fie rușine că este slujitor al evangheliei	1:5-16 Tit este lăsat să pună rânduială în Bisericele Cretei...
<i>Probatio</i>	2:1-4:16, argumente teologice	2:1-3:9, credință în luptă cu lipsa de evlavie	X
<i>Paraenesis</i>	5:1-6:19, reguli pentru conducătorii	3:10-4:8, Timotei e chemat să	2:1-3:11, îndemn la învățătură

	Bisericii și pentru membrii Bisericii	și urmeze exemplul lui Pavel în credință și în suferință	sănătoasă și la fapte bune
<i>Conclusio</i>	X	4:9-18 – sfaturi și rugăminți finale: adu-mi mantaua, cărțile, ferește-te de cei răi etc.	3:12-14 – sprijin pentru misionari, chemare să vină curând
<i>Salutatio</i>	6:20-21a, sfaturi finale	4:19-21, salutări pentru Priscila, Acuila etc.	3:15a, salutări de la toți, cu dragoste
Rugăciune sau doxologie	6:21b, harul să fie cu tine	4:22, Domnul să fie cu duhul tău, harul să fie cu tine	3:15b, harul să fie cu voi toți

Epistolele pastorale: structură și conținut

Structura epistolei 1 Timotei

Praescriptio (1:1-2)

Narratio (1:3-20)

Situația: probleme în Efes,
 Porunca dată lui Timotei: păzirea credinței
 împotriva învățătorilor falși (cf. 1:3, 5, 18; 4:11).
 A. Prezentarea învățăturii false, imorale (1:3-11)
 B. Rugăciune și confirmarea autorității (1:12-17)
 C. Poruncă pentru Timotei (1:18-20)

Probatio (argumentele teologice), 2:1 - 4:16

A. Primul răspuns dat învățăturilor false:
 rugăciune și mărturie în societate: mântuire prin
 Isus pentru toți oamenii (2:1-7)
 rugăciune și mărturie în Biserică: comportamentul
 bărbaților și femeilor în Biserică (2:8-15)
 calitățile liderilor: episcopi și diaconi (3:1-13)
 rânduială, armonie în casa lui Dumnezeu (3:14-16)

B. Al doilea răspuns dat învățăturilor false:
 respingerea ascetismului legalist (4:1-5)
 nevoia ca Timotei să fie un bun învățător (4:6-16)

Paraenesis, Sfaturi pentru păstorire (5:1-25)

purtarea față de cei bătrâni (5:1-2)
 ajutorarea văduvelor (5:3-16)
 relațiile cu prezbiterii (5:17-22)
 reguli diverse (5:23-25)
 relațiile stăpâni-sclavi (6:1-2)
 împotriva certurilor de păreri (6:3-5)
 împotriva lăcomiei (6:6-10)
 imnul „ordinării pastorale” (6:11-16)
 sfaturi pentru cei bogați (6:17-19)

Conclusio: Sfaturi finale, atenționări (6:20-21)

Structura epistolei către Tit

Epistola are o construcție de tip AB (sfătuire – argument teologic), repetată de trei ori, și prezintă un anume paralelism, având două secțiuni de contextualizare istorică, *narratio* și secțiunea de concluzii, *conclusio*, încadrate de prezentarea inițială și de salutul final.

Praescriptio, (1:1-4)

Prezentarea chemării și autorității de apostol a lui Pavel, prezentarea lui Tit drept copil și ucenic al lui Pavel în „crediința comună”.

Narratio: Dubla misiune (poruncă) pentru Tit, îndreptare și ordinare (1:5)

A. Calitățile liderilor și contextul solicitărilor

Sfătuire 1, Calitățile unui prezbiter - episcop (1:6-9)

Argument 1, Contextul dezastrului: învățători falși iudei, dar și probleme etice specifice creștinilor (1:10-16)

B. Viață și învățătură sănătoasă în Biserică - I

Sfătuire 2, Învățătură sănătoasă pentru toți (2:1-10)

Argument 2: Motivația purtării sfinte este harul (2:11-15)

C. Viață și învățătura sănătoasă în societate - II

Sfătuire 3, Comportament social și de muncă (3:1-3)

Sfaturi pentru stăpâni și sclavi

Argument 3: Motivația purtării sfinte este dragostea (3:3-8a)

Peroratio, Ultima soluție: evitarea celor răzvrățiți (3:8b-11)

Conclusio, Sfaturi misionare, îndemnuri finale, (3:12-14)

(elemente istorice, de tip *narratio*: vizita lui Apollo și a lui Zenas, a lui Tihic și Artemas)

Salutatio, (3:15)

Structura epistolei 2 Timotei

Praescriptio, 1:1-7

Salutări (1:1-2)

Mulțumiri pentru credința lui Timotei (1:3-7)

Narratio, 1:8-18

Chemare la slujire pentru Timotei, într-un context dificil: Pavel este părăsit de unii din tovarășii săi

Probatio, 2:1-3:9

Argumentul 1, transmiterea ștafetei lucrării

Creștine trebuie făcută cu credincioșie și dedicare (2:1-2:13)

Argumentul 2, împotrivirea față de confruntările sterile se face printr-un caracter sfânt (2:14-26)

Argumentul 3, destrăbălarea oamenilor în zilele din urmă impune o atitudine creștină limpede, fermă (3:1-9)

Parenesis, 3:10-4:8

Exemplul lui Pavel, al familiei, al Bibliei (3:10-17)

Îndemnuri părintești și apostolice, la lucrare (4:1-8)

Conclusio și peroratio, 4:9-18,

a. Colaboratori de încredere și dezamăgiri (4:9-16)

b. Încredere că Domnul îl va sprijini (4:17-18)

Salutatio, 4:19-22

B. Conținut teologic și comentarii

În epistolele pastorale, soluția lui Pavel pentru situația de atac și destrămarea a Bisericilor este o invitație limpede la credință și la o viață sfântă. De fapt, această soluție constă în asigurarea unei conduceri sfinte pentru Biserică (prezbiteri, episcopi, diaconi, diaconițe; de observat însă că cerințele pentru aceștia sunt aproape identice cu cerințele pentru orice creștin, tânăr sau bătrân, femeie sau bărbat) și a unei transmișteri eficiente a principiilor evangheliei către bărbați de încredere, în stare să trăiască și ei sfânt și să transmită nealterat urmașilor adevărul credinței.

În 1 Timotei, Biserica a fost afectată de o invazie de învățători falși, imorali, care trebuiau contracarați; deși Pavel fusese unul din fondatorii bisericii din Efes, care începuse bine, în școala lui Tiran, această biserică nu fusese scutită de interferența cu învățăturile păgâne și viața destrăbălată a locuitorilor păgâni ei Efesului. În cazul lui Tit, Bisericile din răspunderea lui erau relativ nou înființate (dar nu de Pavel), tinere în credință, și i s-a poruncit să îndrepte lucrurile, să restaureze echilibrul bisericilor după un atac sever, probabil de câțiva ani, din parte iudaizatorilor și a păgânilor. În 2 Timotei, în final, Pavel este gata să moară și, la această cumpănă a vieții, el accentuează nevoia de transmitere a învățăturii corecte la generațiile de lucrători care vin. Îl încurajează și în întemeiază pe Timotei pe temelia Scripturii, ca să știe cum să își lupte lupta vieții și să apuce, în final, premiul chemării cerești.

Prima epistolă către Timotei

Praescriptio (1:1-2)

Probatio (argumentele teologice), 2:1 - 4:16

- A. Primul răspuns dat învățăturilor false:
 - rugăciune și mărturie în societate: mântuire prin Isus pentru toți oamenii (2:1-7)
 - rugăciune și mărturie în Biserică: comportamentul bărbaților și femeilor în Biserică (2:8-15)
 - calitățile liderilor: episcopi și diaconi (3:1-13)
 - rânduială, armonie în casa lui Dumnezeu (3:14-16)

- B. Al doilea răspuns dat învățăturilor false:
 - respingerea ascetismului legalist (4:1-5)
 - nevoia ca Timotei să fie un bun învățător (4:6-16)

Paraenesis, Sfaturi pentru păstorire (5:1-25)

- purtarea față de cei bătrâni (5:1-2)
- ajutorarea văduvelor (5:3-16)
- relațiile cu prezbiterii (5:17-22)

reguli diverse (5:23-25)
 relațiile stăpâni-sclavi (6:1-2)
 împotriva certurilor de păreri (6:3-5)
 împotriva lăcomiei (6:6-10)
 imnul „ordinării pastorale” (6:11-16)
 sfaturi pentru cei bogați (6:17-19)

Conclusio: Sfaturi finale, atenționări (6:20-21)

După o introducere în care Timotei este numit „adevărat fiu în credință”, o denumire foarte încurajatoare (1:2) – care are o paralelă în Tit 1:4, Timotei este sfătuit să ia măsuri împotriva învățaturii false (1 Tim. 1:3-11; 4:1-5; 6:3-16) și să urmeze principii clare, sănătoase în relațiile cu membrii bisericii (1 Tim. 5:1-2), să știe cum să se poarte cu prezbiterii (5:17-22). Tonul scrisorii este destul de hotărât, Timotei fiind îndemnat să reglementeze situația ferm (1:3, „să poruncești”).

Învățăturile false cu care se confrunta Efesul

Narratio (1:3-20)

Situația: probleme în Efes,

Porunca dată lui Timotei: păzirea credinței

împotriva învățătorilor falși (cf. 1:3, 5, 18; 4:11).

A. Prezentarea învățaturii false, imorale (1:3-11)

B. Rugăciune și confirmarea autorității (1:12-17)

C. Poruncă pentru Timotei (1:18-20)

Pavel îi dă reguli cu privire la ajutorarea văduvelor (1 Tim. 5:3-16), cu privire la rugăciune (1 Tim. 2:1-15), cu privire la calitățile episcopilor și diaconilor (1 Tim. 3:1-13), la relațiile dintre angajați și patroni (1 Tim. 6:1-2), și la responsabilitățile membrilor bogați (1 Tim. 6:17-19). Pavel îi amintește lui Timotei de caracterul profetic al slujirii lui pastorale (1 Tim. 1:12-20) și îl încurajează în lucrare (1 Tim. 4:6-16).

Prin pasajul cheie al scrisorii (1 Tim. 3:14-16), Pavel îi aduce aminte de principalul motiv care trebuie să anime lucrarea lui

Timotei: păstrarea purității bisericii împotriva învățătorilor falși. Scrisoarea se încheie pe aceeași notă (1 Tim. 6:20-21).

Epistola către Tit

Scrisoarea îl învață pe Tit cum să restaureze mărturia creștinilor în Creta, o insulă unde învățăturile false făcuseră ravagii. Problema învățaturii false este înrăutățită de influențele imorale și de înclinațiile spre dezordine și răutate ale cretanilor înșiși. Soluția dată de Pavel este alegerea unor lideri credincioși, competenți, cu mărturie bună (Tit 1:5-16). De fapt, toți membrii bisericii trebuie încurajați, indiferent de vârste, să trăiască o viață de credință exemplară. (Tit 2:1-10). Motivația pentru trăirea unei vieți noi, transformate, vine din relația personală cu Hristos, din credința în El (Tit 2:11-14; 3:4-8). Biserica este chemată să dea un exemplu bun (Tit 3:1-3), ca dovadă a credinței ([Tit 3:8](#)): și liderii, și bătrânii, și tinerii, și stăpânii, și robii. Toți trebuie să fie o podoabă pentru învățătura Domnului. Cei ce resping învățătura sănătoasă și exemplul unei vieți bune, și care iubesc certurile fără sfârșit și controversele ineficiente, trebuie ignorați și evitați, după ce, în prealabil au fost avertizați (Tit 3:9-11).

Între 1 Timotei și Tit sunt asemănări, dar și deosebiri. Pavel are o relație de același tip cu cei doi (părinte în credință – copil în credință). Problemele în Biserică, precum și soluțiile, par să fie asemănătoare. Epistola către Tit este însă mai scurtă, mai redusă în mulțimea sfaturilor. 1 Timotei nu are doar liste de cerințe pentru prezbiteri ci și pentru diaconi, și chiar, posibil, și pentru diaconice (sau soțiile diaconilor). 1 Timotei are și sfaturi pentru patroni (stăpânii de sclavi), pe când Tit nu are decât sfaturi pentru robi (s-ar părea că în Creta creștinii erau mai puțin înstăriți). Sfaturile adresate lui Timotei sunt mai multe, mai detaliate, decât sfaturile adresate lui Tit. Pe ansamblu, 1 Timotei este mai complexă decât Tit, dar Epistola către Tit are nuanțele sale, precizările sale, detaliile sale specifice care o fac mai ușor de urmărit în toate sfaturile și

îndemnurile sale (accent pe învățatură sănătoasă, pe mărturie bună a creștinilor în societate, pe fapte bune, pe evlavie).

A doua epistolă către Timotei

A doua scrisoare către Timotei este mai personală, mai directă (2 Tim 1:6-14; 2:1-13). Este o scrisoare testament, asemănătoare în situație cu situația epistolei către filipeni, dar cu un ton mult mai grav, definitiv.

Pavel se uită retrospectiv la slujirea sa și privește, în același timp, înainte, cu credință (2 Tim 1:15-18; 3:10-17; 4:9-18). Scrisoarea are forma unei consilieri finale adresate unui colaborator mai tânăr (2 Tim 4:1-8). Pavel este închis (2 Tim 1:8, 16; 2:9) în Roma (2 Tim 1:17), iar Timotei se află, foarte probabil, în Efes (2 Tim 2:17). Scrisoarea indică dezamăgirea lui Pavel față de creștinii din Roma care îl părăsiseră (2 Tim 1:15-18). Lucrurile nu arătau prea bine (2 Tim 4:6), însă Pavel își pune nădejdea în Dumnezeu, nu în oameni (2 Tim 4:3-8, 18). Își aduce aminte, în același timp, de lucrarea misionară de altădată, când era împreună cu Timotei (2 Tim 1:3-5; cf Fapte 16:1-4). Se dă pe sine exemplu de tărie în persecuție și de perseverență în lucrare, prin greutăți (2 Tim 1:6-14).

În contextul acesta apare ideea transiterii ștafetei, a investiției în alții. Timotei trebuie să îi pregătească pe alții, așa cum Pavel l-a pregătit pe el ca lucrător, altădată (2 Tim 2:1-2). Apoi, păstorul este trebuie să fie un bun cunoscător și vestitor al evangheliei. Pavel îl încurajează pe Timotei să meargă înainte cu credință (2 Tim 2:3-7). Secretul slujirii pastorale este identificarea cu Isus Hristos (2 Tim 2:8-9) și o bună slujire pastorală înseamnă sprijinirea vieții celorlalți, jertfirea pentru ceilalți, pentru ca aceștia să poată merge înainte (2 Tim 2:10-13).

Timotei trebuie să păzească biserica de învățătorii falși (2 Tim 2:14-3:9), fără să se teamă de atacurile lor (2 Tim 3:10-13). Scriptura este resursa învățaturii sănătoase, motivația pentru o viață sfântă (2 Tim 3:14-4:2). Acestea sunt adevăruri esențiale pentru o lume unde oamenii se afundă tot mai mult

în plăceri și subiectivism (2 Tim 4:3-5), pentru o lume în care se vede tot mai clar că aparține zilelor din urmă. Scrisoarea se încheie cu salutări, diverse precizări și repetarea invitației pentru o vizită a lui Timotei la Roma (2 Tim 4:13).

Epistolele pastorale: teme de studiu

1. Completați următoarele domenii cu termenii specifici pe care îi folosește Pavel în scrisorile pastorale:

Domeniul relațiilor frățești:

Domeniul comunicării cuvântului:

Domeniul exemplului pastoral:

2. Identificați crezurile, descrierile lucrării de mântuire, motivațiile de lucrare ale slujitorului creștin. Ce observații puteți face asupra lor?

3. Exercițiu de imaginație spirituală. Puneți-vă în situația lui Pavel, apoi a lui Timotei și Tit și încercați să răspundeți următoarelor întrebări. Din perspectiva lui Pavel: Ce i-ai recomanda unui tânăr lucrător, dacă ar trebui să-i cedezi ștafeta lucrării, știind că sfârșitul tău este aproape? Cum ți-ai petrece ultimii ani de lucrare? Ce fel de senior crezi că ar vrea Timotei să fii pentru el, acum?

Din perspectiva lui Timotei și Tit: Ce ai vrea să vezi la un lucrător pe care îl urmezi, a cărui lucrare o continui? Cum crezi că ar vrea el să te porți? Folosește ca punct de plecare schema de mai jos.

4. Prezentați și discutați portretul pastorului, al slujitorului creștin model, așa îl conturează Pavel în scrisorile pastorale.

Portretul pastorului, al slujitorului creștin:

Să fie dedicat unei învățături de calitate: mustre, predice etc.

Să fie un om cu principii clare, ferme:

Să poruncească

Să spună apăsător
 Să nu fie disprețuit,
 Să fie demn de respect
 Să fie o pildă, un exemplu de urmat. Forța memoriei
 Să asigure o învățătură curată
 Ce este curat, cf. Tit
 Să aibă principii, metode clare în disciplinare,
 muștrare
 Să țintească spre a deveni un profesionist al Cuvântului
 Să fie evlavios, disciplinat.
 Să fie cumpătat
 Să își cuantifice convingerile în crezuri clare, în vorbe
 memorabile
 Viziunea lui Pavel din crezurile sale
 Să încurajeze o relație principială cu statul
 Să încurajeze o viață de închinare de calitate
 Să promoveze oameni de caracter în slujire.
 Să se poarte cu respect față de ei.
 Cine trebuie să dea învățătură în biserică?
 Femeile... către femeile tinere
 Pastorii... către toți
 Cine trebuie să dea învățătură în biserică? Vorbăreții?
 Cine trebuie să dea învățături în biserică?
 Neevlavioșii?
 Descurcările?
 Să încurajeze relații sănătoase, frumoase, între membrii
 Bisericii
 Bătrâni, tineri-tinere, maturi, văduve,
 bogații, săracii, robii.
 Să mențină legătura cu cei mai tineri,
 să îi pregătească.

Forța memoriei: propria lucrare, lucrarea lui Timotei.

Să pregătească predarea ștafetei.

 Ce este predarea ștafetei lucrării?

Să aibă viziune

Să fie pregătit pentru lucru îndelung

Să aibă reguli, principii

 Să se ferească...

Să se lupte...

Să se curățească...

Să fie generos și atent în relațiile cu adversarii.

Să fie informat asupra culturii oamenilor

Să fie conștient că sunt vremurile din urmă

Să încurajeze slujirea reciprocă matură,

Să fie un bun psiholog

Nu forma contează, caută esența

Să fie atent să nu se vorbească nimic rău despre Biserică